

رجب ۹، ۱۳۳۳

ماي ۱۰، ۱۹۱۵

الکبر والاکبر

آيدە ايکى مرتبه نشر ايدیلور دینی، ادبی، علمی و سیاسی
مجلهء اسلامیه در.

محرر و صاحب امتیازی: ملا عالم جان البارودی.

فهرست:

- ۲۸۹ تفسیر: یهودیلرنک، جبرائیل علیه السلامنی دشمنان کورو
سیبلی رسول اکرمک و حین قبول ایتماولری. جبرائیل علیه
السلامنی دشمنان کورو اللهنی، بارچه فرشتهلرنی و پیغمبر-
لرنی دشمنان کورو بولمقی، رسول اکرمگه، فاسقلر
معاندلردن باشقه کشیلر اشانورلق آیتلر ایندرلووی.
- ۲۹۲ حدیث: وصیتک ایکی تورلی تعریفی، واجب، مندوب،
ممنوع و صیتلر، وصیتسز اولو دنیاده عار، آخرتده اوت
و خوارلق حدیثنده گی و صیتدن، واجب و صیت مراد بولمقی.
وصیتلرنک فضائلده کیلگان حدیثلر، بابیلار ماللارینه
حقیقتا خوجه بولورغه نیوشلی. مندوب و مستحب و صیتلرنک
کر کلگی، خیانت ایدلمسک صدقه جاربه قالدرمقک بیک
ثوابلی اش بولمقی، الکنده بلاد اسلامده زور و قفلر
بولمقی، احمد بای و صیتی، عبدالاکریم آپانای و صیتی،
خیرات ایچون الوغ سومالرنک شرط دگللگی.
- ۲۹۷ انسانلارده دین فکری باشلانوی ن. نونتاری.
- ۳۰۰ بالالارنی اوقتو طوغریسنمده، بر ایکی سوز.
احمدجان مصطفی.
- ۳۰۴ و عظ و نصیحت مسئلهسی. ن. نونتاری.
- ۳۰۸ عرب تلی و معلقات عشر اصحابی زخی اورازابی.
«دیر یلیک» دن: سعدینک موعظهسی، بانغیسی اشعر]
- جامع الأزهر
صوغشغه دائر
- (ترجماندن)

قران

۱۹۱۵

الدین والاکبر

۱۰ نچی سان ۱۳۳۳ سنه رجب ۹ یکشنبہ ۱۹۱۵ سنه ۱۰ مای

تفسیر

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَيَّ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ
 مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾
 كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ
 عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا كَفَرُ
 بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾

قل من كان عدوا لجبريل فإنه نزله علي قلبك باذن الله مصدقا
 لما بين يديه وهدى وبشري للمؤمنين
 ترجمہ: ایتکل (ای محمد): قایو کمنسنه جبرائیل گه دشمان
 بولسه (خطا قیلا) چونکه اول اللهنک اذنی برله الکی کتابلارغه
 موافق، وهدایت، و اشانغانلارینه سوینچ بولغان، قرآنی سنک قلبگه
 ایندره در.

شرح و تفسیر:

بعض یهود رسول الله صلی الله علیه وسلم دن وحی ایندرگوچی
 فرشته نی صور دقنده، رسول الله صلی الله علیه وسلم: الکی هر قایو

پیغمبر لر گه وحی کلتور کان جبرائیل دیگاچ، یهودیلر: جبرائیل عذاب فرشته سی، خلق وشهرلر نی خراب وهلاک ایچون مؤکل، آن سویما یمز؛ میکائیل رحمت، یغمور، نباتات فرشته سی، سگا وحی اول کلتور سه، ایمان کلتور کان بولور ایدک دیمشدر. شول سبب برله اوشبو آیت اینوب آنلارنک حماقتلرینی و بیوک خطاده ایدکلرینی بیان ایتکان: جبرائیل قایو خدمتک (عذاب وهلاک و قتال) مؤکل بولسه ده قرآنی اللهنک اذنی برله ایندرگان، اللهدن ایکانلکی تمام اشانولغان الکی کتابلارغه اصول و غایه ده موافق، بناء علیه شبهه. لنورگه اورن یوق، تمام چنکشیک و تمام انسانیت وتهذیب روح ایچون تیوشلی بولغان اشلر گه هدایت ایتکوچی، اشانغان وایار. کانلری ایچون بشارتدر. شوندا ی روشده گی قرآنی اللهنک اذنی برله سنکا ایندرگان بولغاچ آنی دشمان کورب آنک کلتورگان وحینی قبول ایتماو نی قدر حماقت، نی قدر عناد وسفاقتدر. موندای فرشته نی دشمان کورو، مأمور معصومنی، و آنک آمری بولغان اللهنی وسائر فرشته لر نی و پیغمبرلر نی دشمان کورو گه یول ویرددر. من کان عدوا لله و ملکته ورسله وجبریل ومیکال فان الله عدو للکافرین

ترجمه: هر کم اللهغه، فرشته لرینه، پیغمبر لرینه، جبرائیلگه و میکائیلگه دشمان بولسه الله (اول) کافر لر نی دشمان توتقوچیدر.

شرح و تفسیر:

جبرائیل علیه السلامنی دشمان کورو و آنک آمری و مطاعی بولغان اللهنی دشمان کورو گه و آنک یهودیلر سویکان میکائیل علیه السلامنی و بارچه فرشته لر نی و هم پیغمبر لر نی دشمان کورو گه سبب بولادر، چونکه فرشته لر بارچه سی جبرائیل علیه السلام کبی اللهنک بیورغان

امدار بی گنه اوناو جباردر . خلقنک کو کلینه یهودیلرنک تیلاکینه باغو-
 جبار دغالردر . پیغمبرلرگه وحی کتورگوچی جبرائیل علیه
 السلامدر . جبرائیلنی دشمان کورکوچی اول پیغمبرلرنی و آنلارنک
 و جبار بی ده دشمان کورهدر . بنا علیه موندای کشی البته کافر بولادر .
 الله آنلارغه دشمان بولادر . یهودیلرنک جبرائیل علیه السلامنی دشمان
 و مکر و کورولری اللهنک عداوتینه و قهرینه سبب بولا .
 خلاصه: دین امورنده دین تبلیغنده دخلی بولغان ذاتنی مکروه
 کور و عاقبت الله و دینینی مکروه کور و بولغانغه کفردر .
 و اقد انزلنا الیک آیت بینت وما یکفر بها الاالفسقون
 ترجمه: بیک آتیق سگا آچیق، آیتلر ایندر دک، فاسق بولمغان
 کسبی آنلارغه کفر ایتمز .

شرح و تفسیر:

یهودیلرنک و غیرلرنک تورلی سلتا اولار برله ایماندن تارتیلو-
 لارینه، کفرنی اختیار ایتولرینه اصلا یول یوق . سنک و قر آنک
 راست ایدکینه دلالت ایدوچی چیکسز کوب آیتلر: آچیق علامتار
 کوب، عناد و استکبارسز باقوچی البته آکلارلق و اشانورلقدر .
 حقیقی کرکسنمکان، باطلدن تارتونمغان فاسقلرغنه اشکه اهمیت
 ویرمدکلرندن کفرده قالالار .

ملا عالمجان البارودی .

حديث

۷۱ ترك الوصية عار في الدنيا ونار وشنار في الآخرة

اخرجه الطبراني في الاوسط.

ترجمه: وصيتسز اولو دنياده عارلك، آخر تده اوت والوغ

خوارلق در. حديث بو عبارت ايله بيك قوتلى بولمسهده معا

جهتندن ثابت وقوى در.

شرح وايضاح:

وصيت بندهنك صوك وقتندهغى كر كلى سوزى، اوزى واطرا.

فنده اولان وار ثلرى دوستلرى ايچون فائدهلى نصيحتى ويا دكا.

ريدر. وصيت اوزندن صوك اشلا نه چك اش برله توصيه بولغانغه

اولم صوكينه خاص دكلدر. بر دوست دوستندن آير يلوب كيتد.

كندهده خير خواهانه ايتكان فائدهلى سوزى وصيت اسمندهدر.

الكفى يخشيلار بر برندن آيرلغانده «اوصيك يا اخى بتقوى

الله» ديو ايك مهم اشنى ايسده توتو برله توصيه ايتوب وداع

ايدشهلر ايكاز. خطيلرنك منبرده «اوصيكم بتقوى الله و طاعته»

عبارهلرى ده اشبو معنا ايله در.

لكن فقهاو خلق عرفلرنده بندهنك موتندن صوك اشلا نه چك

اشارى خصوصندهغى سوزلرينه خاصدر.

بو معنا ايله وصيت قيلماينچه وفات بولو بندهنك دفننده اوك

كوب قصورلارغه سبب بولا، مالندن آخرتى ايچون حصه

آلماي وفات بولغان كى بولوب خلق آراسندهده عيب و آيانچ

حال سانالا، شونلقدن دنيا نظرنده عار حسابلانه، آخرت نظرنيچه

تورلی تورلی حقلار مویننده کیتو احتمالینه بناء عذابقه مستحق بولو
احتمالی قوتلی بولوب آخرت عذابینه و خوارلقینه گرفتار بولوی
تیوشلی بولا.

شریعتده وصیت اوچ تورلی حسابلانادر: واجب، مندوب، ممنوع.
واجب وصیتلر: مویننده بنده حتی بولسه، الله حتی بولسه
بونلر نی اوتامک برله وصیت لازمدر. وهم اوزینک تکفین و تجهیزی
ایچون ضرور مقدار برله وصیتی، موافق شریعت دفن و سائر
مراسمنی بدعت و مکر و هدن صاقلانوب اشینی تمام ایتمک برله
وصیتی لازمدر.

اشبو حدیثده و سائرلرده عار و نار دیم قور قوتولغان ترک
وصیتده اشبو نوع وصیت مراددر. وصیتلرک فضاثلنده، و آنک
ترکندهگی آفانده تورلی حدیثلر وارد بولغان. جمله دن: مالک،
بخاری، مسلم و اصحاب سننک ابن عمر دن روایتلرنده رسول الله
صلی الله علیه وسلم ایتکان: وصیت ایدرک نرسه سی بولغان مسلمان
یا زلمش وصیتی بولما اینچه اوچ کیچده او تکار ماسین. مذکور ابن
عمر رضی الله عنهما ایته رسول الله دن اشبو سوزنی ایشتمکمدن
بیر و یازلغان وصیتم بولما اینچه بر کیچده او تکار مادم.

ابن ماجه جابر رضی الله عنه دن روایت قیلغان رسول الله
صلی الله علیه وسلم ایتکان: هر کم - شرعا درست و کور کام
رو شدهگی - وصیت اوزره اولسه (توغری) بول و سنت اوزره
یار لیقانهش حالده اولار.

ینه ابن ماجه رسول الله دن: چن محروم وصیت قیله آلمای
وفات بولغان کشی. بر بنده دنیا ده مشقت نار توب و زحمت چیکوب
تیوشلی و ظایف دینیله لرینه قصور کلتوره کلتوره معیشت ایته و مال

يونانده، كشيگه بورچلى بولا، اوزى بلمگان كشي حقلرى مويننده
قالا.

عبادتلى، يمىن و كفارتلى و سائر تيوشلى تولولرى قاللا.
يونانگان مالى برله ساغلقنده اول بورچلىنى اورتامى، اوزىنى
قوتولدرر ايچون مالندن فائده آلماي، يىغوب، ايوب وار تلىينه
قالدره، حسايىنى و عتابىنى و عذابىنى الله حضورنده اوزى تارتته
و كورمه. البته ايك محروم آدم حديث شريفده ايتولگانچه اشبو آدمدر.
مالي ايچون حسرتلى و ندامتلى چىكوچى اشبو عذاب كورگوچى
كمنه در.

مال خواجهسى بولغان كمنه رسمى و عرفى گنه خواجه بولما.
ينچه حقيقه مالينه خواجه بولورغه تيوشلى: (مالىنى اوز كر كينه،
الوغراق كر كينه، ابدى كر كينه، اوزىنى قوتولدرورغه، الله نك
قهر و عذابندن قوتولدرورغه توتته بلمك و توتته آلمق تيوشدر)
عرفا مالغه مالك بولوبده اوزى نك عرض و آبروينى ساقلا رغه مالى
ياراماسه، آخرتده الله حضورنده نجاتى ايچون قدر و عزت حاصل
ايدر ايچون يراقسى بولسه، اول مال بو كشي فائدهسى ايچون
بولمغان يالغوز بو مسكين آنك ساقچيسى و خدمتچيسى بولوب
يوروب يوروب وار تلى نك اسرافلى و سفاهتلى ايچون
اسباب و ياردم قالدرغان بولادر.

مندوب و مستحب و صيتلى فرض واجب عمللرندن استون
اجر و ثواب ايچون فقراغه تصدق ايچون و ابدى صدقه چاربه
بولمق ايچون ايدلمش و صيتلى در.

بند نك و قاتى بتمك، تمام بو قالمق دگل، بلكه بر مملكتدن ايكنچى
مملكتكه كوچمك كى بر عالمدن ايكنچى عالمكه كوچمكدر. اولومنى ايسكى

يازولار دەغى «دار الفئادن دار البقاغە كو چدى» تەبىرى بىك مناسب تەرىقدىر . موندان دە بلىغ و كامىل تەبىر بدوى قز افلار نك «دنيادن قايتدى» تەبىرىدىر . اولومنىڭ مەناسىنى شولاي ديورلك بىخىشى آڭلا-غان كىسنىە البتە اوزىنىڭ قايتاچاق يورطى، آندە كورەچك چىكسىز ازون عمرى ايچون قاينور تمق، پاكالانوب بارمق استاوينە بىخت وراحت اسبابلىرى حاضر لب بار سە كر كدر .

حاضر لىكنى بىندە صاغ و سلامت وقتىندە قىلمق، نىوشلى عباداتىنى اوتامك، خىراتىنى ترتيب ايتمك نىوشدىر .

بعض اشارنده غفلت سببلى قصور و نقصان بولايكان و صىت ايتودن، مالندن اوزى ايچون آفتق حصە آلوب بارودن غافل بولماسقە نىوشدىر .

بر آدم نىوشلى روشچە آزمو كوبمو صدقەء جار يە قالدردە، خىانت ايدلمسلك نىوشنىچە اجرا ايدلورلك ايتوب قالدردە قىامتكاچە آنك اجر و ثوابى صاحىبنە بارب تورا، بتون عملدن كىسلگان وقتىندە بر مثقال ثوابقە محتاج وقتىندە كوب ثوابلر باروب اير شسە نى بىخت و نى قدر قوانچدىر . خىراتىندن استفادە ايتكو چىلر-نك خىر دعالىرى آنك ايچون استغفار لرى نى قدر الوغ دولت و الوغ بر كتدر .

ايسكىلردە بلاد اسلامىدە بىك الوغ و قفلى مدرسەلر، بىخىشى و قفلى جامعلر، عاجز و يتىم كشىلر ايچون تور رلق و كىچنورلك روشلر ترتيب ايتوب و قفلر نور غوزوب قالدردغانلار . نىچە يوز يىلردن بىر و دوام ايتە، نىچە مك محتاجلر نىچە مك شاگردلر استفادە ايتە كلگانلر و هنوز ايتمكدهلر . آرالار نده بعضانا اهل آدمى چىقسە دە اهل بولغانلرى دە كو بدىر . شول اهل بولغانلر . آرقە سىندە دىن اسلام

الو غ خدمتلىر الوغ ياردملىر كور، كلگان و هنوزده كور مكدە،
 بزنگر و سيەدە و بلغار مملكتىدە مسلمانلار دن وقفلىر الوغ وصيتلىر بو
 كونلر گاچە كوب بولمغان الوغ دولت صاحىبى دە آز، اشنگ يىخشى
 يولىنى كور ساتوچى بيكر ك آز بولغان. آلايدە حاللىرىنە كورە
 بتو نلاى بوش بولمغان. شول قدر گادە - قناعت ايدلمسەدە - شكر
 ايتماى.

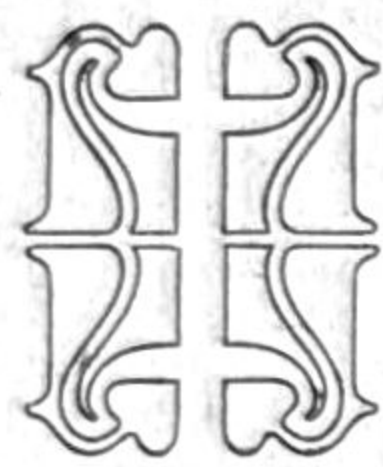
بو صوكغى اون بش يكر مى يلدن يىرو بو خىر يولى بر آز
 قوت آلوب بار الحمد لله

مشهور ملت قايقوسى توتقان، خيرات يولنىە كرگان احمد
 باى بو بابنى شاقى آچدى. آلتى يوز مك صوم قدر لى وصيتى برله
 و صدقە جارىسى برله اور نبور داغى اوزى تاسيس ايتكان «مدرسة
 حسينيه» نى تقريباً سنوى يكر مى بش مك صوم كيلر لى ايتدى. قزاندا
 غى مدرسة محمدىەنگ كيلر لرىنە تقريباً يدى مك صوم كيلر لك وقف علاوه
 ايتدى. آلتمش يتمش قدر مكاتب ابتدائىهنگ تعليم جهتلىرى ايچون
 يدى مك صوم قدر و اردات تعيين ايتدى، الى غير ذلك بو قدر همت
 و بو قدر كور كام وصيت نينداى يىخشى اورنەك نينداى يىخشى نمو
 نەدر. الله آكا رحمت قىلسون. امثالينى كوب قىلسون. قزانده
 و سائر شهر لردە دخى شولاى بولغالاى باشلادى.

قزاننگ عائله مشهورە سندن عبد الكريم بن اسحاق آپاناي
 مرحوم قزاننگ مسكاو اورامندە (حاضرگى كوندە آلتمش يتمش
 مك صوم نور رلق) بش كىيت ايكى اوچمك قولچلى يرنى مشتمل بر
 عقار وقف ايتمش ايدى. وار ثلرىنك صدق نيت و حسن همتلرندە
 اول وصيت و وقفده تيوشلىر و شينە توشار، كر كلى خىر لى يولنىە تعيين
 ايدلور دىە اميد ايتمكدەمز، بتون ملت دەهالى برله انتظار دەدر.

خیرات ایچون الوغ صومالار و صیت ایتمک شرط دگل، هر کم حالینه یراشه اش کورر. لکن نیوشلی روشینی تابوب ضایع بولماسدای حالگه کلتور ب کیتسه الله آنی اوسدره، کو بایته برکتلی یته. بش اون صوم کلور لک نرسه وقف ایدلسه ده محله لر نظار تلو رینه تابشر لسه غالباً یوقالمای ملتک یخشیغنه اشینه یارای، میت ایچون قوانچلی بر عمل مؤبد بولا. (آخری بار)

ملا عالمجان البارودی

انسانلرده دین فکری باشلانوی

ایمان طویغوسی، اینانمق فکری انسانلر برله برگه دنیاغه کیلوب، ینه انسانلر برله برگه کیته چکدر. انسانلر آراسنده، دین فکری بولمغان مدنی، بدوی، وحشی لردن هیچ بر فرد یوق. ایمان طویغوسی انساننک فطرتندن، طبیعی حاجتلرندن بولغانلقدن، مغاره لرده حیوان روشنده یشه گان انسانلرده بو حس بولغانلغی قالدودقلری اثرلرندن آگلانادر. مشهور مؤرخلردن بنیامین قونستان بر اثرنده «انسانلر تار یخنده ایک کوب حکومت سورگان نرسه دین در، دین حسی (طویغوسی) طبیعتنک ازلی بروصفی، آیورلمغان بر صفتی در. انساننک حقیقتن اویلاو برله در حال آنک دین گه علاقه سی (باغلانوی) - ده کو گلگه کیله در. انسان تار یخنده بودرجه حاکم بولغان دیننک تورلی صورتلرده آگلانووندن تورلی تورلی دین لر ظاهر بولمش» دیهدر.

دينسزلكده افراطچى بولغانلرده فى الحقيقه ايمانمق احتياجنندن قوتيلماغانلر، بو احتياجگه باغلانوب تورغانلر، اصلنده دينسزلك، شول طبيعى حاجت بولغان ايمانمقغه قارشى عصيانندن بشقه نرسه توگل. الحاصل ايمان طويغوسى ايمانمق فكرى انساننك فطرى و طبيعى حاجتلرندن بولغانلقدن آگا قارشى صوگنندن اعلان ايدلگان دينسزلك عارضى، غير طبيعى نرسه بولادر.

بو عصر ملحدلرينك (دينسزلرينك) - پيش قدملرندن بولغان فليكس دانتتهك هيچ بر نرسهگه اينا نما ديغى حالده ينه ايمانمق فكرندن قوتيلماغاننى اقرار ايدوب ايتهدر « انسانلرنك ايك حساس - سيزگچ - جهتلرى دين فكرى در، بو فكرگه خلاف هر نرسه انسانلرنى غايت آچولاندر، حتى بونك ايچون ايك تهلكالى اشركه يوره كلندر. بر انسان نيندى فكرده بولسه ده، بشقلرنك اعتقادلرينه حرمت قيلورغه تبوش. بو، انسانك و اخلاق وظيفه سيدر. چونكه هر انسان، اچنده بولنديغى جمعيتك اعتقادلرينه حرمت قيلورغه بور چليدر. اوزى بر نرسهگه اينا نماغان صورتده ده بشقلرنك اعتقادلرينى تحقير قيلورغه حتى بولميدر. موندای حقسزلق قيلو، يالغوز اخلاقسز آلچاق انسانندن گنه ممكندر » دانتتهك نك بوسوزى، انسانلرده دين حسى نك جايلوى تامر لانوونندن سويلانمشدر. چونكه انسانلرنى بل برسينه باغلاغان دوست قيلغان نرسه دين بولغان كى بر بوسندن آيورغان دشمان قيلغان نرسه ده دين در. فطرتلرى بوزلمغان انسانلر، دينسزلرگه طبيعى دشمان بولالر.

تاريخ اديانده دقت قيلغانده كورينه در، كه ايك قديم انسانلر حتى فتيشيلر ده ده اللهغه ايمان فكرى بولغان، دنپاده بر قوت عاليه نك تصرف قيلوينه اينا نغانلر. دين شكل لرينك تور ليلگنندن، فكرلرينك

اختلاف لارنىڭ كوز يوغاندى، دىن حقىدە ايك عالم بر فيلسوف برله ايك جاهل بر فتىشى آراسىدە آيورمە يوق كىيدىر.

قدىم مصر لىلرنىڭ اوزىرس ايزىس لىرى، ايرانىلرنىڭ ھرمز آھرىمان لىرى، كلدانى و آثورىلرنىڭ بعل لىرى، رومالىلرنىڭ ژوبىتر لىرى، چىنلىلرنىڭ تيانغ شانغ لىرى، ياپونلرنىڭ آمە نومى تاڧا نو شىنو قامى لىرى، ھىندىلرنىڭ وىشىنو سىوالرى بارسىدە اللەغە ايمان فكر ندىن توغان نرسە لردىر.

تارىخ ادىاندىدە دقت قىلو كورستەدىر، كە انسانلر برز ماندىدە دىنسىز ىشەمگانلر و ىشەمزلر. انسانلرنى بر بر سىنە رىبط ايدە چك (باغلاياچقى) دىن كىبى بر قوت بولمغان و بولماز.

ايسكى انسانلرنىڭ دىن لىرى، مەبۇد صايدىقلىرى صنملرنىڭ ياكە طىبعى قوتلرنىڭ ياخود قوياش و يولدىلرنىڭ آچولرن توڧقاتور، رضاقلرىتى تابار اىچون اجرا قىلورغە تىوش كورلگان آينىلرندىن عبارت بولغان، حتى بونىڭ اىچون صوغشده آلدقلىرى اسىرلرنى دە قىربان قىلغانلر. انسان بودورلرنى كىچىروب علوم و فنون ساپە سىندە ترقى و تكامل قىلا تورغاچ ايمان فكر لرىدە شرىعتلرنىڭ تەلىملرىنە باقنلاشقان.

مشھور فىلسوفلردىن قانت برله ژول سىموننىڭ فىلسفى اثرلرى دقت ايدىلگاندىدە بو حقىقت تمام ظاھر بولادىر. قانت «چن دىن»، اساطىر خرافاتدىن (اصلسىز نرسە لردىن) صاف، عقلغە موافق بولوى اوستىنە علم ضرورى برله بلنگان بر نىقدىر قانون و قاعدە لرنى دە جامع بولورغە كرك دىدەدىر. ژول سىمون «دىن طىبعى» نام اثرلرنىدە وحى سماوى بولمغان صورتدە انسانلر فطرتلرى اقتضاسىلە بر دىن گە باغلاناچقىلرنى دعوى قىلوب ايتەدىر «انسانلرنىڭ ابتداسىدىن

انتھاسينہ، بو آراده كيجكان حيات ر وشينہ طو تاشقان ايک سادہ
 بر نظر يہ چہ، دنيا دہ بر قدرت عاليہ نك تصريف قیلوی انساننی قنا عتلند ر ہ ہ بنا ہ
 عليہ دين طبيعى نك بر نيچى حقيقى الله نك بار لغى بولادر . روح ابدى
 بولغانلقدن انسان اوزينك طبيعتندہ گى خاطرہ سن حرمتلاب، فاطرغہ
 - خالقينہ - قارشى عبادت قیلوی بيك طبيعى حالدر « بس ديانت،
 انسانك اوصاف اصلہ سندن طبيعى حاللرندن بولادر . ايک
 كامل، انسانلر نك سعادتلرينى ايک زيادہ تامين قیلغان دين دہ دين طبيعى
 (فطرى) در .

دين لر آراسندہ اسلام غہ بشقہ بر دين فطرى و طبيعى كور ستمك مەكن
 بولمغانلغى، حقايق اسلاميہ نى بيان قیلغان كتابلرنى تتبع بر لہ ظاہر
 بولغان كى، قانت رول سيمون كى فيلسوفلر نك اثر لر ندى دہ
 معلوم بولادر .
 [آخرى بار]

محمدنجيب تونتارى .

بالالارنى اوقتو توغر يسندہ بر ايكى سوز

اي عزيز قارنداشلارم مسلمانلار! الله تعالى اسمندن سز گہ بر
 نيچہ سوز ايتە من، الله تعالى اسمندن طڭلا ساڭز لا!
 قارنداشلارم! اوقتكز، اوقتكز بالالارڭزنى، كوچوڭز يتسہ
 قارنداشلارڭزنى، كور شيارڭزنى، اولداشلارڭزنى بالالارين،
 كرك اول بالالار مسلمان بالاسى، كرك نصرانى بالاسى، كرك يهودى
 بالاسى، كرك مجوسى بالاسى بولسون .

الله تعالى بر لہ ايتە من: الله نك قلمغين قیلغان بولاسز . «سز نك

سببلى بىر كىشىنىڭ يولغە سالغەن ئورنى، دىنيا و ئاندىن نىسەلەرنىڭ بار چەسنىدىن خىرلىدىر» مۇندە خەدىت بار. آلارنى كىرك اوزگىز او قىگىز، كىرك كور شىلەرگىز، كىرك نىسرائى، كىرك يهودى، كىرك مەجوسى او قىسىن، تەلەسە دىنيا خەقندە بولسۇن، تەلەسە آخىرت خەقندە بولسۇن، تەلەسە مادە خەقندە، تەلەسە مەنى خەقندە بولسۇن، بارى علمگەنە او گىرانسۇن.

اللە بىر لە ایتەمن: او گىرانگانگىز قىدر فائىدەگەنە آلورسۇز، ذرە قىدر دە ضرر ایتماز سۇز. چونكى، پىغمبەرگىز مەحمدەلىه الصلاە و السلام ایتكان: علمى قىتايغە باروب آلور لازم بولسەدە آلگىز، بىراق اول، بىن آنى نىچوك آلور مەن ایتكان دىب ایتىراب اولتىرماگىز، بىسم اللە دىگىزدە، يولنە كىرگىز، آقچەگىز بولمىسە يولدە آقچە بولور، آزىگىز بولمىسە يولدە آزىق تابلور. شولاي ایتوب علمى آلورسۇز. ايرشە آلمى يولندە اولسەگىز توغرى او جماخغە كىرسۇز دىگان ايتكىچى خەدىتلىر بار.

آنى او گىراتوچىنىڭ مەجوسى بولوى آنى بىلچىراتمى، كىمدى بولسەدە آلورغە يارى؛ علم مؤمىنىڭ يوغالتقان مالى بولغانغا قايدىغە؛ تەبىسەدە آلورغە تىوشلى دىگان ايتكىچى خەدىتلىر بار. آلطنى بىلچىراقدىن آلورغە لازم بولسەدە آلورغە تىوشلى بولور بىن بىلدە تورغان عقل بار.

اوقوتساق بالالار بوزلور دىب قور قىماگىز، اللە بىر لە ایتامىن؛ علم توزان قىدر لىدە بوزمى. خىزرت عىسى عليه السلام ایتكان: «اوقوگىز! علم سۇزنى باى ایتىمىسەدە يارلى ایتماز، بىخشى ایتىمىسەدە يىمان ایتماز، زور ایتىمىسەدە كىچىكە ایتماز، ياقتىر تىمىسەدە قارانغىلاتماز، ايدىگولاندىر مەسەدە ياوز لاندىرماز»

ای یوراکم پارەسی قارنداشلارم! بۇ مرتبەگنە کوزلرگىزنى
 آچوب قاراخز! كورر سز كە دنيا دە هر بۇ جان اييه سينك سعادتي
 الله تعالى نك چيكنسز شكرلرني واجب ايتە تورغان، مبارك علم
 نورى آرقاسندە غنە تابولادر: قوشلار آزقنى فايدن ونچوك
 از لەب آلور غە كر كلكنى بلمسەلر اويالار نده قاطوب اولەرلر
 ايدى. قويا نلار، تولكيلر، بوريلر، آيولار باز لار نده صاصوب
 اولرلر ايدى. صودە غى بالقلار كيوب بتارلر ايدى.

شول علم آرقاسندە آلار معيشتلرين تامين ايتەلر، آزق
 جيبالار، اوياسا ياصيلار، بالا چغارالار، اوچورالار، قاچرالار،
 الله تعالى نك ييرينه، اورمانلارينه، قارلارينه، صولارينه آيرم بۇ
 ماتورلق يوروب تورالار. الله تعالى نى كيمچيلكلردن، ياراماز
 صفتلاردن پاكيلر، تسييح ايتەلر.

شول مبارك علم آرقاسندە ياغى توغان بالا، يالانغاچ ياغى
 ييردە، ياغى هوادە، ياغى آزق دە آچقە اولمى، كيمسز قاطوب
 اولمى، شاقشيلارينه بويالوب اولمى، آيباق آستينه باصيلوب
 ايزلمى، كوزين آچا، موينين توتا، كوله، او طرا، تورا، يورى،
 اوسە، زور بولا، باطر بولا، دنيانى قاتراتە، پيغمبر بولا، عسكر
 باشلغى بولوب ميليونلاب عسكرلرني بۇ جان، بۇ تەن كىي ايتوب
 ادارە قىلا، كوكدە اوچا، صودە بوزە، او ط چاچا، طوب آتا،
 طاولار، شەرلر وانا، مملكتلر توزى، ييرنى بيزى، جنتلر ياصى،
 اوزى شون دە ياشى، ايكنچيلرين شون دە ياشاتور گە تريشا.

علمنى فلان مکتبلردن، فلان كشىلردن آلور غە يارامى ديگان
 فكرلر نك كوبمى، آزمى يالغش بولون دە، اويلاغان كشى شك
 ايتمسكە كر ك؛ چونكە استاذ، شاگرد گە آنا آناسندن محبتلى بولوب،

اول آنک نسخه سی بولورغه تر شسه ده حتی بولسه ده، علم حاصل بولغاچ
کشی درست اولچا اولرنی قولغه آغانغه یاغی باشدن قایتوب اول
زینک اچین، طشین اولچاب یاغیدن توزوگان کبی، آتا آناسین،
استاذنده اولچی، انتقادایته، آلازنگده یخشی صفتلار یئغنه اوزنده
قالدروب یمانلارین اوزندن سلکوب تاشلاوغه تریشادر هم شوگا
موفق بولادر.

بونک مثالنده هر بر اهل علم دیگان سوزگه اشانو چیتیرهک
بولسه ده، مرجانیلار، قورصاویلار، طالستوییلار، امام محمدلر،
امام شافعیلر، ابن تیمیہلر، ابن رشدلر، غزالیلر، ابن خلدونلر
کبی مگلاب سانالورلق کوب علمانک حالینه بر مرتبه فارالسه
اشنک شولایغی آچق آکلاشیلورغه کرک.

چونکه احبار، رهبان و آتالار یولی، علم اولچا وینه توغری
کیلمسه، آگا تقلیددن طیغان قرآن آیتلری و حدیثلر، هر تله
دیورلک اهل تحقیق و اهل تنقیدنک سوزلری، هیچ بر اهل علمدن
یاشرین بولوب قالا آلمسه کرک.

درست «هر مولود فطرة اسلام اوزره توغساده، آتالاری
یهودی، نصرانی الخ ایته» دیگان سوز درست بولسه ده، بو علمسز
تربیه گه محمول بولورغه تیوش: آنده شبهه سز شولای بولا. اما
علم برله بولغان تربیه ده، بنانک هر بر طاشی علم اولچاوی برله
اولچانوب قویولغانغه، بعض طاشلاری بنا وقتنده یخشی اورنا -
شوب قالسه سوکندنده کشی علمی، عقلی کاملنگاچ، اول طاشنی
آلوب درستلاب اورناشدرادر.

حتی «علم بالالارنی بوزا» دیگان سوز اوزیده بومدعی غه
شاهد بولورغه یاری. چونکه بالا علم یولینه آیاق باسقاچ اوق،

آتا آئادە، استاذلار دە راسخ بولغان صفتلارنى اولچاب آلو يولینە کرەدر. درست، آگا علم ديب بیرلگان نرسەنک احتمال چن علم بولماوندن، یاگە بالا تېجر بەسز بولغانغە چن علمگە دە اولچاوی درست بولماو سېیندن آتالار برلە بالالار، استاذلر برلە شاگردلر آراسندە کوپ وقت اختلاف چقسە دە دوام ایتمیدر. چونکە علم ديب بیرلگان نرسەنک علم بولماغانی بو زماندە کوندن کون آزایە بارادر. بالانک علمی، عقلی، تېجر بەسی آرتقان صاین، آنک اولچاوی درستلانب ایکنچی سبب هم بتونلای بتهدر.

بزنک تاتارلار برلە روسلار آراسندە بو اختلافنک قالوینە اوچنچی بر سبب ینە بار: تاتارلار اوزلرینە علم ديب بیرلگان نرسەنک، حتی بعضیسینگدە علم بولماوین احتماللانمیلار. روسلارنک بالالارغە علمگە بیررگە تریشولارینە دە اشانمیلار.

بو اوچنچی سبب هم اوزاق دوام ایتماسە کرک، چونکە تاتارلار علم یولینە کرە توشسەلر اوزلرینە علم ديب بیرلگان نرسەلرنک یک کوینک علم توکلگین بلورلار. هم روسلار دە تاتار بالالارینە علمدن باشقە نرسەنی بیررگە تلاونی تیز تاشلایا چاقلاردر. ان شاء الله تعالی. والسلام علی من اتبع الهدی.

مدرسة محمدیه مدرسلرندن: احمدجان مصطفی

تربیه و تعلیم بابندن وعظ و نصیحت مسئلهسی

اسلام نظرندە وعظنک اهمیتی، معناسی. بو کوندە وعظنک بیگرەك حاجت بولوی. وعظ اورنن احترام. وعظده لازم احتیاط. واعظده بولورغە تیوش صفتلر. ایک اثرلی وعظلر. استعمال ایدلمکده بولغان وعظ کتابلرن محاکمه. ولتکن منکم امة یدعون الی الخیر ویأمرون بالمعروف

وينهون المنكر واولئك هم المفلحون. (قرآن كريم) سزدن بر طائفه خيرگه انداوچی، ايندگو عملار برله بيوروچی، نچار اشلردن طيوچی بولسون. آرالرندده سونداي بيوروچی، طيوچی لر بولغانلرغنه دنيا و آخرت خسارتلرندن سلامت بولوب سعادتگه ايرش لر: ديمكدر.

اشبو آية كريمه حكمنجه واعظلرنك - خير عملار برله بيوروچی ياوز اشلردن طيوچی لرنك - مسلمانلر آراسنده هميشه بولسوي بروقتدهده كيسلماوي قطعالازم بولادر. ولهدا علماء اسلام بالاتفاق: اشبو امر ونهي وظيفه جمله مسلمانلرغه فرض كفايه، اوستلرينه آلوچيلرغه - بويورتده اماملر بولادر - فرض عين ديگانلر. بناء عليه اسلام جماعه سي بولغان هر براورنده لاقل برواعظ بولمق قطعاً فرض، آرالرندده برده واعظلري بولمغان مسلمانلر جمله سي گناهكار، عاقبت خسارت و هلاكتگه دوچار بولمقلري شبهه سزدر.

كنتم خیرامة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر .. (قرآن كريم) معروف برله امر، منكردن نهی قیلوب طورغان حالگذده انسانلر ایچون خیرلی فائده لی امت بولدگنر؛ ديمكدر. اشبو آية كريمه بوصفتلر تابولغان مسلمانلرغنه امتلرنك خيرليسي ايكانن بلدرو برله برابر، بو وظيفه نك مسلمانلر ذمه سنده فرض بولوننده بيان بولادر. بو بابده وارد بولغان آیات كريمه واحاديث شريفه كوب. حتى دين اوزى نصيحتدن عبارت بولغانلغى (الدين النصيحة لله ولرسوله ولائمة المسلمين وعامتهم) حديث شريفندن معلومدر. ولهدا وعظ ونصيحت اسلام نك ايك مهم ركني بولادر. ديانت ومعيشت ايچون حاجت بولغان اشلرني قيلورغه، ضروري اشلردن طيلورغه؛ سوز وفعل برله نصيحت قيلوغه وعظ

ديب ايتەر . فعل بر له وعظ سوز وعظندن اثرلى بولووى تجربه بر له معلوم . شونك ايجون وعظ قىلوچى ، سوزندن بيكر ك فعلى بر له واعظ بولورغه تيوشلى ديگانلر . مرحوم جداه بدم شيخ على حضرتلرى ملا بولاچق شاكر دینه : «سوز گندن بيكر ك اوزك وعظ - يخشى اورنك - بولورغه طرش . شونده غنه قومىگه فائده لى خادم بولورسك» ديب نصيحت قىلور بولغان . واقعا يخشىلقنگده يمانلقنگده كو چرگىچى كو بسنجه ملا بولادر . ملا يخشى بولسه وظيفه سن تيوشنچه اوتاب طورسه محله ده يخشى تزوك بولا ، ملا نچار بولسه وظيفه سنده كمچيلك قىلسه محله ده بزولا نچارلانا . هر ملا محله سينك قلبى حكمنده در . بو حال كوب تجربه بر له ثابتدر .

اهل علم عرفنده وعظ وخطابت : كتابه باقماى كو گلدن سويلنگان سوزلرگه ايتوله در . مثلا اعتقادى ياعملى يا خود اجتماعى بر مسئله حقنده وعظ سويلارگه بولغانده شونى بيان ايتكان معتبر كتابلرنى مطالعه قىلوب مسئله نى اطرافى بر له تمام در ستنجه آڭلاغان صوك جيولغان معلوماتنك حاصلينى كو گلدن سويله مك وعظ بولادر . لکن بزده كو برك كتابه قاراب سوزگه سوز ترجمه قىلوب سويله مك عادت بولغانلقدن ، كو گلدن سويلوچى واعظلر يوق حكمنده آزدر . كو گلدن سويلوچيلرنك بر نچيلرى عالمجان حضرت بولسه كرك . عالمجان حضرت وعظ وقتنده قولنداغى كتابدن بر آيت يا بر حديثنى اوقوب تفسير قىلادرد . شوڭا دائر معلوماتنى كو گلدن سويليدر . سوزلرى جمله لرى اشانگان بر ترتيب بر له تزلوب چغوب بارا ، تڭلارغه اونغايلى لذتلى ، آڭلاوى ييڭل ، نيقدر سويله سده . ملال بيرماى . يالقدرماى ، تاغنده سويله سده ايدى ديب شوق بر له طور يلا ، سوزلرى كو گلگه اورناشا بارا ، وعظلىرى بوكونده ايك حاجت

مسئله لردن بولغانلىقدىن فائىدەلى بولادىر. شۇنى كورگاچ بولسا بولمىدىكى
 و عظلم بىشقه لرغه اورنك بولسا ايدى ديب كوكل تليدر. لكن بونك
 ايچون كيك معلومات، بصيرت، سوزده فصاحت كركدر. عالمجان
 حضرتنك درسارن وعظلمن ايشتكانده تقرير قوهسى تحريير قوهسندن
 كوب درجه بلند بولغانى سيزله در.

واعظلم خطييار هر ملت، خصوصاً بزنگ ايچون ايك ضرور
 بولغان طائفه در. هر كم «ديانت ضعيفلاندى، اخلاق بوزلدى، فسق
 و فساد كو بايدى» ديب زار لانا. بعض اماملر منبرلردن «لم يبق من الاسلام
 الا اسمه ولامن القرآن الا رسمه» (اسلامدن اسمى قرآندىن رسمى گنه
 قالدى) ديب ندا قيلمقده لر. وعظ، ارشاد بالا صاله پيغمبرلر وظيفهسى
 بولوب، پيغمبرمز خاتم الانبياء رسول الله صلى الله عليه وعليهم وسلم
 حضرتلرينك مبارك بعثتلىرى بىرله نبوت دورى تمام بولغان صوك
 اشبو ايك الوغ وايك مهم وظيفه پيغمبرلرنك وارثلىرى بولغان
 دين عالملىرى اوستينه يوكلانمش. بىشقه يورتلرده واعظلمر آيورم
 بر صنف بولسده بزم يورتده بوالوغ وظيفه بالذات اماملر
 لوازمندن سانالادر. بناء عليه بو وظيفهنى التزام ايدوچيلر مسئوليتى
 بىك مدهش (قورقنچلى) بولغان بو وظيفهده غايت دقت اوزره بولوب،
 دين اسمندن، محترم منبر و محرابلردن سويلادكلىرى وعظلمنده،
 اصلسز سوزلردن خرافه لردن، يالغش تعليماتدن بىك احتياط قىلوب،
 ديننى درست تلقين ايدرگه اجتهاد قيلمقلىرى لازمدىر. بو مقدس ميراثنى،
 بو مبارك اورنلرنى حرمتسز قىلودن بىك ساقلانوب، وعظلمنى معتبر
 كتابلردن سويلارگه تيوشليدر. (حاضرنده كو برك استعمال قىلنه
 تورغان وعظلم كتابلىرى توغروسنده مقاله آخىرنده بىر ايكى سوز بولور).
 خلقىمىزنىك دينگه محبت و اخلاصلرى زور، درست وعظلمرغه

بيك محتاجلر، دين نى درست آڭلاتوچىلارغە احتياج بيك قوتلى.
 كوبره گى دين نىڭ حقايقىدىن بتونلاي غافلر. حقيقى اسلام نى پردەلگان،
 كوز آللرندەغى دين توسلى كورنگان عادت و رسم لرنى تمام
 كوتاروب، غفلتلىرىنى كيتارمك و اعظلم وظيفه سيدر. بتون كوڭللىرى
 بىرلە دين نى درست آڭلاب دين نىڭ بيورقلىرىنە بوى صونارغە حاضر
 تورغان هر كمالت گە استعدادلى بولغان قوممىزنى غفلت و نادانلىق
 تهلكتەسندن قوتقارغە طرشمق اماملارمىزنىڭ ايڭ زور بورچلىرىدۇر.
 عموما مبارك مسجدلردە حقايق اسلامىيە تلىقىن ايدلە باشلانسه هر
 بر اشلمىز اصلاح ايدلسە كرك. (آخىرى بار) محمدنجىب تونتارى.

عرب تلى و معلقات عشر اصحابى

باشى ۱-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹ نچى سانلردە.

«طبقات الشعراء» مؤلفى اسكندر افندى ابكار بوس جاھلى
 شاعرلرنى ياخشىلىق ناچارلىق جەھتتىن اوچ طبقەگە بولە. يوغارىدە
 ذكر ايتدىكمزچە شعر مەقدلىرى ھېچ بىر شاعرنىڭ مجموعە شعرلرنى
 جيارغە موفىق بولا الماولرى سىيلى آلارنىڭ درجە قوملرندە.
 تەيىن ايتو مشكلدر. اسكندر افندىنىڭ بو تەقسىمىندە كىمگە ايارگانلىقى
 وقايدىن استخراج ايتكانلىقى بىزگە معلوم بولمادى (۱). مۇنە بو
 اورندە آنىڭ يولى اوزرىنە جاھلى شاعرلرنى اوچ طبقەگە بولوب
 اسملرن، وطنلرن، وفات سەنەلرن (تقرىبا) ذكر ايتەمز.

بىر نچى طبقە .

شاعر نىڭ اسمى	قىبىلەسى	وطنى	وفات سەنەسى
امرؤ القيس الكندى	كندى	نجد	۵۳۹ م

[۱] تاريخ آداب اللغة العربيه اج ص ۷۶.

۵	۲	طائف	ثقفی	أمیة بن ابی الصلت
۵۳۰		نجد	اسدی	بشر بن ابی حازم
۵۶۰		عراق	یشکری	حارث بن حلزہ
۵	۹	نجد	مزنی	زہیر بن ابی سلمی
۰۰۰		حجاز	ذبیانی	نابغه الذبیانی
۵۵۲		بحرین	بکری	طرفة بن العبد
۶۰۵		نجد	اسدی	عبید بن الابرص
۵۰۰		نجد	تغلبی	مہلہل عدی بن ربیعہ
۵۹۷		حیرہ	عبادی	عدی بن زید
۵۷۰		جزیرہ	تغلبی	عمرو بن کلثوم
۶۱۵		نجد	عبسی	عنترہ بن شداد
۵۴۱		عراق	عامری	لبید بن ربیعہ
۵	۷	یمامہ	اسدی	اعشی قیس

ایکنچی طبقہ

۵۶۱		یثرب	اوسی	احیحة بن الجلاح
۶۱۰		یمن	تمیمی	اوس بن حجر
۶۰۰		عراق	دارمی	اسود بن یعفر
۰۰۰		نجد	سلیمہ	تماضر بنت عمر الخنساء
		نجد	عامری	تمیم بن ابی مقبل
۵۳۰		تھامہ	فہمی	تابط شرا

٥١٠	يمن	ازدي	شغفري
٠٠٠	نجد	عبسي	حطية
٥٥٠	بحرين	ضبي	متلمس
٦٩	نجد	طائي	حاتم
٥٧٠	عراق	بكري	حارث بن عباد
٥٤	يثرب	انصاري	حسان بن ثابت
٥٢٠	عراق	ابادي	ابودؤاد
٥٧٠	نجد	عامري	خداش بن زهير
٥٩٥	نجد	سلمي	خفاف بن ثدبه
٢٦	حجاز	هذلي	خويلد بن خالد
٨	نجد	جشمي	دريد بن الصمه
٥٩٠	نجد	عبسي	ربيع بن زياد
٥٠٠	نجد	ضبي	مرفش الاصغر
٠٠٠	يمن	سعدى	مخبل ربيعة بن مالك
٢٨	نجد	ضبي	ربيعه بن مقروم
٥٦٠	حجاز	اوسى	سموأل بن غريض
٥٢٠	يمن	تميمي	سلامة بن جندل
٠٠٠	يثرب	اوسى	ابوقيس بن الاسلت
٥٠٠	حجاز	هذلي	عامر بن حليس
٨	يثرب	انصاري	عبدالله بن رواحه
٠٠٠	نجد	جعدي	نايفه الجعدي
٥٩٦	نجد	عبسي	عروة الصعاليك

» ۵۶۱	نجد	تمیمی	عَلْقَمَةُ بن عبدَة
» ۴۱	نجد	باهلی	عمر و بن احمر
» ۵۷	نجد	تمیمی	عمر و بن الاهیتم
م ۵۳۸	عراق	بکری	عمر و بن قمیئه
م ۶۱۲	یثرب	اوسی	قیس بن الخطیم
» ۲۴	نجد	مزنی	کعب بن زهیر
۰۰۰	یمن	یربوعی	متمم بن نویره
م ۶۰۰	حجاز	هدلی	متخل بن عو یمر
م ۵۲۰	عراق	عبدی	مثنب العبدی
» ۵۸۰	عراق	بکری	مسیب بن علس
» ۱۸	نجد	سعدی	شماخ بن ضرار
» ۲۹	تهامه	مزنی	معن بن اوس
۰۰۰	عراق	یشکری	منخل بن حارث
» ۲۵	نجد	عکلی	نمر بن نولب

او چنیچی طبقه .

۰۰۰	حجاز	بکری	امیه بن اسکر
م ۶۱۰	عراق	طائی	ایاس بن قبیصه
» ۵۹۰	حجاز	ازدی	حاجز بن عوف
» ۶۰۰	نجد	موی	حارث بن ظالم
» ۶۰۵	یمن	سعدی	سُلَیْک بن سُلَکَه
» ۵۶۰	یمن	کلبی	زهیر بن جناب
۰۰۰	نجد	نبهانی	زید الخیل

م ۴۸۰	عراق	عبدی	مُزَّقُ العبدی
» ۵۳۰	یمامہ	زَمَانِي	فَدَّ الزَّمَانِي
ھ ۱۱	نجد	عامری	عامر بن الطفیل
» ۱۶	نجد	سلمی	عباس بن مرداس
م ۵۶۶	یمن	نهدی	عبدالله بن عجلان
ھ ۲۱	یمن	زبیدی	عمرو بن معدی کرب
۰۰۰	نجد	عبسی	قیس بن زہیر
م ۵۸۲	یمن	دارمی	لقیط بن زرارہ
۰۰۰	یمن	یربوعی	مالک بن نویرہ
م ۵۷۰	یمن	سعدی	مستوغر بن ربیعہ
ھ ۱۷	یمن	یربوعی	یزید بن ورقاء

موندہ سانالغان شاعرلرنک مجموعی ۷۲ بولوب اسکندر
افندی اغانی ذکر ایتکان شاعرلردن تاغندہ شوشی قدرینی قالدومشدر.
آخری بار.

زکی اور ازایی.

دیریلیک مجموعہسی

مستریلر مرنی باکو شهرندہ ۱۵ کوندہ برنشر ایتولہ تورغان
ادبی، فنی، اخلاقی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی، سیاسی و رسملی
«دیریلیک» مجموعہسی برلہ تاشدرو قصدیلہ آنک بعض مقاله
لرین اوزلہجه سیله بو اورنغه درج ایتامز.

«سعدی» نڭ مو عظه سی

انسانلر! جهان جای استراحت دگلدر، عارفه مالک ملک
جهان اولمق آرزوسی یاراشماز.

نغمات بلبلدن خفتکانڭ (یوقلاغانلار نڭ) نصیبی اولمایوب،
حیوانلرڭ عالم انسانیتدن خبرلری یوقدر.

وجه نه قدر گوزهل اولورسه اولسون، مجلا اولمایان آینه
دن گور یامز.

مردان خدانڭ کجهلری روز روشن کییدر. ارباب کمال
ایچون حقیقته شب مظلم یوقدر.

دیو نفسی ریاضت ایله اولدر! بوگا پنجه جسمانی ایله غلبه
ممکن دگلدر.

طاعت، ناصیه سای عبودیت اولماقدن عبارت دگلدر، ابراز
صداقت ایتمه لی! طریق حقه نفسڭ تعقیندن حذر ایله! بونڭ
قدر مرد افکن بیر غول بیابانی تصور اولنماشدر.

بیر مرشد حکم آموزڭ تحت تربیه سنده اولکه انسان ایچون
بلای جهالتدن (بدتر) بیر آفت تصور اولایلمز.

عالم، عابد، صوفی اطفال طریقتدرلر، عارف بالله دن غیر
مرد کامل یوقدر.

قورقارام که سگا شاهد حقیقت یوز گوستهرمز. زیرا هوای
نفسڭدن باشقه بیر شی دوشونمه یورسڭ.

آنبارڭ بوغدا ایله دولی اولدیغی حالده قیرده همراهم اولاق،
بیر آرپا مقداری ثواب ایشله مه دڭ، لوازم شتاییه قدر آخرتی

تفکر ایتدیڭ وارمی؟

مسلمانلار كمالى غصب ايدەر سىك، حالبوكه سىك مالگنى غصب
 ايتديكلرى زمان، مسلمان يوقمى؟ ديه فر ياد ايلەر سىك!
 تمنای ثروت انجام پذیر اولماز. امید وارانه یاشامقدن
 مستغنیانه بولنمق خیر لیدر.
 مالی اولان، خرسیزدن خوف ایدەر. جمع مال ایتمه یین
 عار فلر ضرر دیده اولمقدن فور قماز لر.
 صادقانه اولان نصیحت جهانیه دگر. کلامده بیر فائده مهمه
 یوقسه دیگلامه! عمرینی لهو ایله تلف ایدهنك محصولی پشیمانلقدور.
 ای سعدی! اگر چه سخنور سىك، لاکن ایش ایشله مکله صورت
 پذیر اولور، سخندانقله ایش بیتمز
 (فیض آباد)
 نقلیس: اسماعیل حقى.

یانغیسی

عالم اسلامی دوتمشدر جهالت یانغیسی،
 دست و پا اور ديقجه آرتار بوضالت یانغیسی.
 یانمغه تن ویرمشیک حیفامقام جهلده؛
 بیر گوگلدیه کورمه ریک اصلا ندامت یانغیسی.
 بو الهوسدر یوزهلر کبی دوللانیق روز شب
 یانديروب دل ملکنی یکسر کسالت یانغیسی.
 یاناریق اود ایچره اصلا یلمه ریک بیز اود نهدر،
 بسکه یانديرمش عروقی بو فلاکت یانغیسی.
 یلمه ریک همت نهدر، غیرت نهدر، جنبش نهدر؟
 چون دوشوب بیز ملت ایچره بولجاجت یانغیسی.
 خوشلادیق بیز اتحاد امرین، رسومین یلمه دیک،
 پایمال ایتمش بیزی یکسر اسارت یانغیسی.

فعلمز له، قولمز بیر لحظه پابر جا دگل،
ذره جه بیز لر ده یو قدر استقامت یانغیسی. آفاداداش «منیری»

جامع ازهر

«ملوك فاطميون» آثاری.

دنیا یوزینده اسلام صنایع معمارى و آثار نفیسه سینک الك
بیرینجی سی «جامع ازهر» در. بو جامع اسلام حکمدار لریندن
«ملوك فاطميون» بنا کرده سیدر.

فاطمیون ملوکی ابتدا غربده، صوگره مصر، شام و حجازده
حکومت سورمش اسلام دولتی اولوب هجرتک ۲۹۷ نچی ایلیندن
۵۶۷ نچی ایلینه دهک (۲۷۰ ایل) حکومتلری دوام ایتمشدر. بو
دولتک مؤسسسی «عبید الله المهدی» نامیله آدلانان «سعد» اولمش،
امام جعفر الصادقک نسلندن اولدیغنی ادعا ایتمگله خروج ایتمک
قصدینده اولدیغنه کوره خلفای عباسیه دن «مکتفی بالله» اونى دوتمغه
آدم گوندهر دیکده غرب طرفنه قاچمش، «سجلماسه» ده قرار
دوتمشدر، اوراده حکومت سورهن «بنی مدرار» ملوکنک آخر-
نجیسی اولان - «یسع بن مدار» «معتضد بالله» ک امری ایله مشار
الیهی و اونک اوغلی «قائم بالله محمد نزار» ی دوتوب حبس ایتمش
ایسه ده «عبدالله شیعی» نام بیر شخص ظهور ایله مش، یسعی قتل،
سعدی اوغلیله جپسدن آز ادایتمش و سعدی خلفه اعلان ایله مشدر.
اوندن صوگره اوزینی سلاله طاهریه منسوب یعنی فاطمه اولادی
حساب ایتدیگندن فاطمی نسبتی اختیار ایتمشدر. و آفر یقاده «قبر وان»
یاقینلینده «مهدیه» نام بیر شهر بنا ایدوب حکومتنه پای تخت قرار
ویرمشدر. و اوغلی «محمد نزاری» بیر قدر عسکر ایله شرفه طرف
گوندر وب عباسیلر ایله محاربه ایتمگله اسکندریه نی و مصرک بر

چوق يرلر يني حكى آلتنه كچير مشدر، مشار اليه ۲۵۹ ده شامك،
 سليميه قصبه سنده دوغولمش، ۲۹۷ ده تخته اوتور مشدر، ۲۴ يل
 حكومت سور ديگدن صوگره ۳۲۲ ده ۶۳ ياشنده مهديه ده وفات
 ايت مشدر، يرينده خلفى قائم بامر الله اول مشدر.

قائم بامر الله - محمد نزار - ۳۲۲ ده آتاسنك يرينه
 كچوب ۳۲۳ ده دونما ايله آق ده گيزه چيقمش «جنووه» «وسار»
 دينيه، يه هجوم ايتمش، وعسكر گوندر وب اسكندر يه نى و مصر ك
 بير چوق يرلر يني ضبط ايله مشدر. آخر ده «ابو يزيد مخلد» نام
 بير خارجى خروج ايندوب «قيروان»ى و مملكتك چوقنى ضبط
 ايتمش، اوزى ايسه «مهديه» ده محاصر ده قالمشدر، نهايت محاصر ده
 قالد يغي حالده ۳۳۵ ده وفات ايله مشدر، مدت حكومتى اون ايكي
 يل ياريم اولمش، يرينده خلفى منصور بالله قالمشدر.

منصور بالله - اسماعيل - ۳۳۵ ده آتاسنك محاصر ده ايگن
 وفات ايتديگنى هيچ كيমে ديمايوب آتاسندن صوگره ايكي يل داها
 محصورا محاربه ايتمش. نتيجه ده «ابو يزيد مخلد»ى يارا ايوب
 اله كچير مش و قتل ايتديگدن صوگره آتاسنك وفاتنى بيلدير مشدر.
 مشار اليه ۳۳۷ ده تخته اوتور مش. يدى يل حكومت سور مش
 ۳۴۴ ده وفات ايت مشدر. بوجسور و عاقل حكمدار ك خلفى «معز لدين
 الله» اول مشدر.

معز لدين الله - ابونميم معد - ۳۴۴ ده آتاسنك يرينه
 كچينجه مملكتك هر طرفنى كزوب آسايش و امنيت برپا ايتمش،
 صوگره «جوهر قائد»ى مكمل بير اوردو ايله غربه كوندور وب
 محيط ده گيزينه قدر بتون آفريقا مملكتنى وفاس، سبلماسه حاكم لر ينى
 «مهديه» يه كوجير مشدر. ۳۵۸ ده داها بويوك بير اوردو ترتيب

ايدوب يىنە مېشار اليه جوهر قاندىك حكىمى آلتىندە مصرە گۆندۈرۈش ،
مصرى «آخشىد» كى نوھسى واخشىدىيان ملو كىنك آخىرنىجىسى اولان
احمد بن على بن آخشىد كى الندىن آلمش فاطمىون حكومتىنە الحاق
ايتىمشىدۇر . جوهر قاندى اوز ماندى قاهرەنى وجامع الازھرى بنا ايلەمش
۲۶۲ دە مەزلىدىن الله قاهرە يە كوچوب اورانى پاي تىخت قرار
ويرەمشىدۇر . عقللى ، تدبىرلى ، علملى بىر ذات اولمش ، غرىبە ۲۱ ،
مصر دە ۳ ايل جمعى ۲۴ ايل حكومت سور دىكدىن سو كۆرە ۳۶۵
دە وفات ايلەمشىدۇر .

جامع الازھر - بو جامع شريف مېشار اليه جوهر قاندى
طرفىدىن ۳۵۹ دە باشلانوب ۳۶۱ دە تمام اولمشىدۇر . بو بنا ابتدا
جامع اولمشىدەدە ايچىندە درس ويرىلدىكى جەھتدىن ۳۷۸ دە مدرسە
شاكلەنە گىرەمشىدۇر . بو مدرسەدە علوم عربىە و دىنىيە ، علم كلام ، علم
طب ، علم حقوق ، هېئىت و رياضيات ، تارىخ و ساير مھىم علم لىراوقودىلدىغىدىن
عادتا مصر اولكاسىندە بويوك و مشهور بىر دارالفتون اولمشىدۇر .
بويوك علما و فقها يتىشىدىر مشىدۇر .

بو مدرسەدە ۴۰۰ قدر معلم ، ۱۱ بىك طلبە تىحصىل و تدرىس
ايلە مشغولدىر . اسلام عالمىك ھەر طرفىدىن تىحصىلە اورايە گىدىر -
لىر . حتى او مدرسەدە ۱۲ بىك دن زىيادە طلبە اولمشىدۇر .
بو جامع عرب طرز مېمارىسندە تىكىلمش گەنىش و مېكمل
حوالىسى ، مېصنە و مېزىن حرمى ، مېتىن ھوندىر و اولدىقچە ظريف
كەملىرى ، «پورفير» «غرانىت» (سوماق داشى) و مېردىن ۳۸۰ بەزە -
گىلى ستونلارى ؛ و عقلە حىرت وىرەك درەجەدە مېنقىش ستون
باشلىقلىرى واردۇر . بو بنا كى تىكىلىشى حقك - بىندە لىرىنە لطف ايتدىكى
عقل و فراست جەھتەلە - قدرت كاملەسنى اثبات ايتدىرەك درجە

ده مڪمل و مصنعدر. لاکن بشرى قهر ايدهن طبيعتك قهريندن بو
گوزهل بنا دخى سالم قالمامش: هجرتك ۷۰۲ سنده وقوع اولان
زلزله دن بناسندن ييقنوب داغيلمشدر. « امير سالار » و صوگره
« ناصر الدين قلاوون » تجديد و تعمير ايتمش، و دفعاتله داغيلان
مناره لرى تازهدن تيگيلمشدر.

شولوق صانده توشرلگان ازهر رسمينه قاراب ع. مذنب افندى
تهيته:

« بوركور نيش ايله ايا جامع شريف لطيف!

قلوب مؤمنه آچمقده سڭ ابد شهر اه.

اور تبه ملت اسلامي ايتميسڭ تلطيف،

سنگله حقه ايدهر عرض راز عبادالله.

سڭ او عرشه او جالمش او جا مناره لرك،

ير ايله كوك آراستده امين صادقدر.

كونش كيبي كورونن هب او ماه پارهلرك؛

ضعيف عقيدهلره بير حكيم حاذقدر.

او محتشم، او مصنع بناي بي مثلك،

محمد امتنه عرش حق ستايشدر.

او جلوه لره، او ايشيقلره، او نور با اصلك،

صنوف مشركي تهزيمه بير نمايشدر.

سنى سهوهن كيشى ده اولسه قوه ايمان،

شهيد تيغ اولوب اعدايه ايله مز تسليم.

سنى سهوهن كيشى گر اولسه صاحب قرآن،

البنى قويماز اوز اتسون طرفقا اهل جحيم.

صوغش غە دائىر:

حاضرگى صوغش بىرلە الگرى صوغش آراسىن مقايىسە

باشى ۸ نېچى ساندى.

بو حادثە سەببى ناپالىيون تىختىدىن تشورلوب ايتالياگە ياقىن
البو جزيرە سەينە نى قىلىنغان ايدى. لىكن اون آيدىن صوك يىنەدىن
فرانسىيەگە قايتوب فرانسىيە عسكىرى تىكرار ناپالىيون ياغىنە آوشدى،
خلىق طرفىدىندە الوغلاب قارشو آلىدى. ناپالىيون تىختىدىن تشورلىگان
صوگىندە متفق دولتلىرىنىڭ ياردىمى بىرلە فرانسىيە تىختىنە مىنگان ۱۸ نېچى
لوئى قاجار غە مجبور بولدى، ناپالىيون يىنەدىن فرانسىيە تىختىنە چىقىدى.
بوگى قارشى متفق عسكىرى يىنەدىن بىرلەشوب ۱۸۱۵ نېچى يىلى اييون
۱۸ نەدە بىلگىيەدە واترلوا تىرەسىندە بولغان صوغشە انگلىچانلار بىرلە
گىرمانلار ناپالىيوننى تمام جىگىتوب، بىتون كون دوام ايتكان محار بەدە
هر ايكى ياقىدىن قاتناشقان عسكىرىنىڭ مىقدارى ۱۵۰ مىڭ مىقدار نەدە
بولمشىدۇر.

بو جىگىلودىن صوك ناپالىيون تىختىدىن تشوريلوب مقدس ھەلەن
آطاو يىنە يىبارلىدى. شوشى روشدە الوغ ياوروپا صوغشى تمام
بولوب، صوغشە قاتناشقان ملتلىرى طىنچلاندىلار.

يوز يىلى الگرى دىنيا صوغشى بوكونىگى صوغشە نىسبەت
ايدىلگان دە او يىنچىق در جەسىندە بولغانى بلىنور. بوكونىگى صوغشە
گىرمانىيەنىڭ فرانسىيە انگلىيە بىلگىيەگە قارشى مىليوندىن آرتوق، روسىيەگە
قارشى يىنە شول مىقدار دە عسكىرى قويدىقنى غزىتەلر يازالار. افسىريەنىڭ دە
روسىيەگە قارشى شول مىقدار دە عسكىرى چىقاروى احتمال، صربىيەگە
قارشى قوپىغان عسكىرى ۲۵۰ مىڭ تىرەسىندە. اوچ مىليون عسكىرىگە

قارشى بزنك عسكردە شوندىن كم بولماوى طبعى، بوروشدە حاضرگى ياوروبا صوغشىنە قاتشقان عسكرنك مجموعى ۹ - ۱۰ مليون تيره سنده بولادر. شونىدە خاطرده طوتارغە كرك، يوز يىل الكرگى صوغشده غى كىي، بو كونده بتون ياوروبا صوغشقه هنوز قاتشقانى يوق. الوغ ياوروبا پادشاهلرندن صوغشقه قاتشوپچىلر روسيه فرانسىيە انگليە گيرمانىيە افستريە، كچككە لردن صربىيە بيلگىيە در. اوكتا بوردن بىرلى توركيەدە صوغشقه قاتشدى. يوز يىل مدتندە ياوروبا عسكەرلى بو مقدار آرتدىغى كىي مصارفده شول درجه تزايد قىلمشدر.

برنجى وطن محاربه سنده روسيه نك مصارفى ۱۵ - ۱۰۰ مليون چاماسى بولغان حالده، حاضرگى صوغشده غزىتە لر خبرنچه صوغشك هر كونى افستريە گە اون، گيرمانىيە گە ۲۰ مليون قيمتىنە توشادر. حاضرگى صوغش قوراللىدە الكرگى قوراللىغە قياس ايدلمزلك درجه ترقى قىلمشدر. اولكى دنيا محاربه سنده ملطقلردن آتاغان يدر. ۱۵۰ - ۲۰۰ آدوملق مسافه ده گى دشمانغە كوچلك برله ايرشبر ايدى، هر عسكركە آلتىشار پاترون پىرولوب پاترونلر چىق برله طوترلديغندن بر دقيقه ده بر يا ايكى مرتبه آتيلور ايدى. يوز يىل الكرگى طوبلر دشماننك كوز آلدىندە بولوب آغز طرفندن طولتروب ۵۰۰ - ۷۰۰ آدوملق مسافه دن آتيلور ايدى. بوسىبدن صوغشده هر ايكى طرفنك عسكەرلى برى برىنى كورو درجه سنده ياقن بولوب ۱۸۰ - ۲۰۰ مك كشى بولغان صوغش ميدانى باشدن باشقه قوماندانلرنك آللرندە بولور ايدى.

آخرى بار.

اداره دن:

دینی و ادبی، علمی و سیاسی الدین والادب مجله سی ۵۰ نچی سنه
دوامیه سنده، اوزینک معتدل مسلکندہ انشاء الله دوام ایدہ چکدر.
مجله نك اجمالی و عمومی فهرستی بو بابلردن عبارتدر: قرآن کریم نك
مرتب ترجمه و تفسیری. احادیث شریفه: ترجمه و شرحلری باب
الفتوی: خلق آراسنده واقع بولا تورغان مهم مسئله لردہ جوابلر.
اجتهاد و تقلید نك معنألری و بوگا متفرع مسئله لر. سنت و بدعتلر:
سنتلر نك بیانی، آرازدہ دیندن صانالوب یورگان بدعتلر گه تنبیه.
سیر و تراجم: رسول الله علیه الصلاة والسلام واصحاب کرام
و بشقه سلف صالح نك سیر تلری و خدمات دینی لری. تربیه و تعلیم:
مکتب و مدرسہ لردہ تربیه و تعلیم اصوللری. اماملر احوالی حقندہ
ملاحظه لر. احوال ملیه: ملت نك دینی واجتماعی حاللرندہ فکر و ملا-
حظه لر. تقریض و انتقاد: عموما مهم یاگا اثرلر حقندہ وبالخصوص
درس کتابلری تو غر و سنده تقریض و محاکمه لر. مقالات: علمی و ادبی
و سیاسی مقاله لر. اشعار: اخلاقی و ادبی شعرلر. حکمتی سوزلر
و عبرتلی واقعه لر. محررنک سیاحت نامه سی.
اشبو بابلردہ چیتدن یاز و جیلر نك مقاله لری مجله نك مسلکینه
موافق بولغانلری مع الممنونیه درج ایدلور.
مجله نك یللق آبونہ سی ۳ سوم، یارتی یللق بر سوم ۵۰ نین.
نسخه سی ۱۵ نین. اداره گه یبار له چک خط، مقاله آقچه غزیتہ
و مجله لر بو آدریس بر له یبار لور گه تیوش.

Казань,

Мулль Галимджану ГАЛЪЕВУ.

قزاند ۱۵ كونده بر چغا تورغان دینی، ادبی، علمی

الدین والادب

مجله سینہ ۱۳۳۳ سنہ ایچون مشتری دفتر آچق.

	آبونہ سی اولگیچہ	بر یلق	۳ صوم
۵۰ تین	یارم یلق	۱	"
۱۵ تین	نسخہ سی	-	

ادارہ ۵۹ یبار لہ چک خط آبونہ غزیتہ و مجلاتر بو آدریس بر لہ
یبار لور:

Казань,

Мулль Галимджану Галъеву